

Carl Heideken: *Båten mot sjön. Om båtklubbar i Stockholm*. Kommittén för stockholmsforskning/Stockholmia förlag 2006. 216 s., ill. ISBN 10: 91-7031-160-9; 13: 978-91-7031-16-4.

Under 1960- och 70-talen inträffade en båtbyggarboom ungefär samtida med rekordåren och slutspurt i folkhemsbygget och 1974 publicerades båtutredningen med syfte att stödja båtlivet i Stockholm och skärgården. Perioden var också den tid då det största antalet båtklubbar bildades i Stockholm. Carl Heideken, verksam vid Stockholms stadsmuseum, har i boken *Båten mot sjön* dokumenterat båtklubbsverksamheten utmed Stockholms stränder. Hans huvudkälla utgörs av ett fältarbete i Årstadals båtklubb under åren 1985–2005 omfattande intervjuer och fotografier. Materialet finns i Stockholms stadsmuseum.

Idag går trenden mot allt större och dyrare båtar och författaren frågar sig om båtclubbarna har spelat ut sin roll, men besvarar samtidigt frågan med ett nej. Det investeras i både nya och äldre hamnar, liksom i klubblokaler och det kommer ständigt en jämn ström av nya medlemmar till båtclubbarna. Parallellt finns där en konflikt mellan friluftslivet och kraven på nya bostadsområden som ofta etableras på strandområden som tidigare rymt båtplatser.

Författaren ger i ett kapitel en överblick över naturen från 1700-talet och framåt med betraktandet av naturen ur naturvetenskapligt, estetiskt och moraliskt synsätt. Man kan också lägga till ett fjärde: naturen som kvinnlig, något som mannen upptäcker, utforskar, erövrar och tränger in i. En senare tillkommen dimension, framförallt efter Rachel Carsons *Tyst vår* (1961), är miljön. Resenären, turisten, ägnas också ett avsnitt liksom också resebeskrivningen.

Erövringen av naturen görs av en liten mer eller mindre urbaniserad elit. Turisten skulle upptäcka nya platser, skaffa nya erfarenheter, träffa nya människor. Dagens båtclubblitteratur vimlar av beskrivningar av vacker natur och intressant (=gammal) kultur.

Båtclubbarnas pionjärer tog intryck framför allt av idrottsföreningarna och flera av de första båtclubbarna har kallats ”arbetarklubbar”; deras båtar skilde sig från grosshandlarsocietetens och de kungliga seglarklubbararnas ”jakter”. Folkrörelsernas ideella inslag liksom de parlamentariska arbetsformerna anammades av båtclubbarna där medlemmarna kunde rösta fram styrelse och andra funktionärer.

Vi får i fortsättningen följa båtclubbet och arbetet inom clubbarna, också här med historiska tillbakablickar bl.a. till Kungl Svenska Segel Sällskapet som bildades 1830 med dess engelska motsvarighet som förebild. KSSS var den enda clubben fram till omkring 1900 när clubbar började bildas i Stockholmstrakten, bl.a. efter båtclubbet första stora exponering på 1897 års utställning och en lång rad skrifter, både skönlitterära och andra, som propagerade för båtclubbet och friluftsliv.

Båtclubbarnas tillkomst (de två första grundades 1895) följde vanligen ett enkelt schema: några båtägare samlades kring en gemensam brygga eller ett gemensamt seglarintresse, isynnerhet då strandrensor och provisoriska uppläggningsplatser hotades av exploatering av olika slag. De fem Stockholmsclubbarna som grundats före år 1900 och som fortfarande existerar, markerade början av en folkrörelse. Deras verksamhet förändrades över tid till en viktig förutsättning för nya grupper att skaffa båt och leva båtclubbet. Efter en nedgång, eller närmast ”stiltje”, under andra världskriget tar bildandet av båtclubbar fart igen och kulminerar under 1960- och 70-talen. Idag är det mycket få nyetableringar på båtclubbsfronten.

Vi får också följa föreningslivet inom båtclubbarna med styrelser, allmänna möten med gemensamma frågor och problem att lösa, våranas sjudande liv på uppläggningsplatserna inför den nya båtsäsongen, kamratskap och kollektiv gemenskap. Båtclubben är enligt Heideken en passage på väg ut till livet på sjön, som var och en då utformar på sitt eget sätt. Båthamnen och clubben tillgodoser den bofastes behov av trygghet medan båten tillfredsställer ”nomadens” behov. Men kanske är myten om solidaritet med kollektivet stundtals lika falsk som myten om ensamseglarens frihet, konstaterar författaren.

Historiken kring båtclubbarna kompletteras på ett utomordentligt sätt av de talrika fotografierna från båtclubbarnas verksamhet som också visar författarens professionalism som fotograf. Interfolierat med skildringen av båtclubbarnas tillkomst och verksamhet ägnas ett antal vänstersidor åt Heidekens egna poetiska reflektioner i dagboksform. Små snabbskisser i tusch från de egna seglatserna med upplevelser och naturiakttagelser återgivna i små texter ger liv och must åt den ibland lite rapsodiska framställningen av båtclubbsverksamheten. Sammantaget ger boken en viktig pusselbit till kännedomen om friluftsliv under folkhemmets framväxt.

Hans Medelius, Stockholm